

Nr 26.*Utlåtande i anledning av fullmäktiges i riksgäldskontoret framställning i fråga om snabbare publicering av riksdagens protokoll.*

I sitt utlåtande nr 44 behandlade 1947 års bankoutskott ett av 1946 års kommitté för riksdagstrycket avgivet betänkande med förslag till rationalisering av riksdagstrycket. Utskottet framhöll därvid, i anledning av vad kommittén uttalat i fråga om en snabbare publicering av riksdagens protokoll, att det vore av betydelse för den politiska diskussionen, att debatterna i riksdagens kamrar med minsta möjliga tidsutdräkt bleve i tryck tillgängliga för pressen. Den tidigare inom riksdagen företrädde uppfattningen, att yttranden icke finge i ojusterat skick utlämnas, fann utskottet icke hållbar, icke minst med hänsyn till att pressreferaten icke sällan av olika anledningar gäve en skev bild av vad som verkligen förekommit. Ett utlämnande av på stenogrammen grundade utskrifter syntes därför icke behöva möta större betänkligheter. Från denna utgångspunkt fann utskottet det önskvärt, att ett snabbare tillhandahållande av debattinläggen gjordes till föremål för fortsatta överväganden från riksgäldsfullmäktiges sida. På utskottets hemställan beslöt också 1947 års riksdag uppdraga åt riksgäldsfullmäktige att undersöka möjligheterna att ernå en snabbare publicering av riksdagens protokoll.

I en vid innevarande riksdags vårsession inom första kammaren väckt motion, nr 166, av herrar *Holmbäck* och *Näsgrård* hemställdes, att riksdagen ville låta anställa försök för möjliggörande av en snabbare publikation av debatterna vid kamrarnas sammanträden. I sitt utlåtande nr 17 över nämnda motioner uttalade bankoutskottet bl. a., att utredning i ärendet påginge genom riksgäldsfullmäktiges försorg, varvid försök av sådan art, som motionärerna åsyftat, verkställts i båda kamrarna i mars och april 1950. På hemställan av utskottet i nämnda utlåtande beslöt riksdagen, att motionerna icke skulle till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Sedan förevarande fråga varit föremål för överväganden inom riksgäldsfullmäktige, uppdrogo fullmäktige i oktober 1949 åt dåvarande riksgäldsdirektören *F. Sandberg* att, i samråd med sekreterarna i riksdagens kamrar samt representanter för riksdagsstenograferna och vederbörande tryckerier,

undersöka möjligheterna att åstadkomma en snabbare publicering av kamrarnas debatter. Om möjligt borde dessa enligt fullmäktiges direktiv till utredningsmannen föreligga i tryck redan dagen efter resp. debatt.

I en den 5 oktober 1950 dagtecknad promemoria har utredningsmannen till riksgäldsfullmäktige redovisat sitt uppdrag. Promemorian, som av riksgäldsfullmäktige med skrivelse den 19 oktober 1950 överlämnats till bankoutskottet, är bilagd detta utlåtande.

Utredningsmannen har i sin promemoria bl. a. framhållit, att betydande svårigheter föreligga, då det gäller att på relativt kort tid efter ett sammanträde med kamrarna få protokollet över förhandlingarna utgivet i tryck. Beträffande kammарplena av 5 à 6 timmars längd finnes överhuvudtaget icke någon möjlighet, att det tryckta protokollet skall kunna föreligga färdigt påföljande dags morgon. Svårigheterna sammanhånga dels med tryckeriernas kapacitet och dels med riksdagsstenografernas anställnings- och tjänstgöringsförhållanden. Därtill kommer det dröjsmål, som föranledes därav, att de av stenograferna utskrivna protokollen, före det de sändas till tryckeriet, stadgeenligt skola under viss tid hållas tillgängliga för riksdagens ledamöter för genomläsning.

På grund av berörda svårigheter har utredningsmannen icke kunnat framlägga någon definitiv lösning av förevarande fråga. Han har emellertid förordat, att med början under 1951 års riksdag försök göras med publicering — vid sidan av de tryckta fullständiga protokollen — av särskilda debattprotokoll från kamrarnas sammanträden, d. v. s. protokoll innehållande enbart ledamöternas anföranden men däremot icke den i de fullständiga protokollen förekommande redogörelsen för behandlade ärenden och kamrarnas beslut i dessa, den s. k. »stommen». Försöken förut-sätta bland annat en viss omläggning av stenografernas arbete, vartill stenograferna på ett par undantag när förklarar sig beredda, samt en förkortning av riksdagsledamöternas tid för justering av sina anföranden.

Utredningsmannen har i sin promemoria lämnat följande sammanfattning av sitt förslag.

Riksdagsstenografernas tjänstgöring skall i båda kamrarna i allmänhet omfatta $\frac{1}{2}$ timme för de utskrivande stenograferna och $1\frac{1}{2}$ timme för förste stenograferna. Vid förmiddagsplenum skola stenograferna efter sin första tjänstgöring under dagen omedelbart överföra stenogrammet till vanlig skrift. Därefter under förmiddagsplenum eventuellt skrivna stenogram skola vara färdiga i utskrift och granskade av förste stenograferna senast påföljande morgon. För kvällsplena skola utskrifter lämnas under påföljande dag eller vid längre sådana plena andra dagens morgon.

För stenogrammens utskrivning skola stenograferna i viss utsträckning under förmiddagsplena biträdas av särskild maskinskrivningspersonal. Utskrifterna utläggas, efter vederbörlig granskning av förste stenograferna, i resp. kammares justeringsrum, där de $\frac{1}{2}$ timme hållas tillgängliga för eventuell granskning av talarna, och sändas därefter till tryckerierna.

För förmiddagsplena beräknas debattrycket föreligga färdigt under följande dag och för kvällsplena andra dagen efter plenum.

Debattryckets utgivning föreslås taga sin början under 1951 års riksdag och ombesörjas av fullmäktige i riksgäldskontoret. Trycket benämnes »Riksdagsdebatterna», på uppdrag av riksdagen utgivna av fullmäktige i riksgäldskontoret». Publikationen utgives i två serier, en för första kammaren och en för andra kammaren, och skall försäljas till pris, som av riksgäldsfullmäktige bestämmes.

Å varje nummer av publikationen skall angivas att den är ett preliminärt referat av riksdagsförhandlingarna, varför reservation göres för eventuella missförstånd eller tryckfel, och att den definitiva avfattningen av ledamöternas anföranden och av besluten kommer att publiceras på vanligt sätt i riksdagens tryckta protokoll.

Med hänsyn till de svårigheter, som kunna föreligga vid starten, då viss med arbetet sysselsatt personal ännu icke fått nödig träning, föreslås beträffande 1951 års riksdag att utgivningen av »Riksdagsdebatterna» skall taga sin början först efter remissdebatten. Under det första året, skulle därför några betalda abonnemang å publikationen icke mottagas. Denna bör då tryckas i en begränsad upplaga, som skulle, förutom till riksdagens ledamöter och vissa ämbetsverk, utdelas kostnadsfritt till intresserade, i första hand därvid till pressen. En bidragande orsak till denna anordning är också att det, utan någon erfarenhet från en vårsession, icke är möjligt att göra några utfästelser i fråga om, i vilken takt »Riksdagsdebatterna» kunna publiceras under den senare delen av maj månad, då långa plena pläga hållas flera dagar i varje vecka.

Kostnaderna för förslagens genomförande beräknas till 85 000 kr. per år.

För anställande av tre reservstenografer föreslås därjämte ett anslag av sammanlagt 3 000 kr. per år.

Fullmäktige i riksgäldskontoret ha i sin förenämnda skrivelse den 19 oktober 1950 anfört bl. a. följande.

Förslaget är tänkt närmast såsom en försöksanordning och innebär icke någon definitiv lösning av frågan om en snabbare publicering av riksdagens protokoll. I flera hänseenden är förslaget också, såsom utredningsmannen själv betonat, av lämpligen begränsad räckvidd. Under det första försöksåret skulle sålunda remissdebatten icke komma att omfattas av förslaget och detta anvisar heller icke någon utväg för att undvika en försening av debattprotokollen under senare hälften av maj, då riksdagsarbetet regelmässigt är starkt koncentrerat. Vidare skulle såsom redan nämnts debatterna under kvällsplena enligt förslaget komma att publiceras först under andra dagen efter plenum. Önskvärt vore givetvis, att debattprotokollen i sin helhet kunde under hela riksdagssessionen föreligga i tryck redan dagen efter ett plenum. En annan begränsning hos förslaget ligger däri att ingen information skulle lämnas om riksdagens beslut i sådana ärenden, där debatt ej förekommit. Utredningsmannen har emellertid med hänsyn till de stora svårigheter, som en omedelbar och fullständig lösning av den föreliggande frågan skulle möta — framför allt i stenografkårens nuvarande organisation och tryckeriernas bristande kapacitet — funnit klokt att gå fram med försiktighet och till en början endast i begränsad omfattning pröva en omläggning på ifrågavarande område.

Fullmäktige dela för sin del utredningsmannens uppfattning, att man bör så att säga etappvis pröva sig fram mot det uppställda målet, som är att åstadkomma snabbast möjliga publicering av riksdagsprotokollen, och vilja därför förorda, att en försöksanordning för debatternas publicering prövas under nästa års riksdag i huvudsaklig överensstämmelse med de i utredningsmannens promemoria angivna riktlinjerna. Lämpligt synes härvid vara, att på sätt utredningsmannen föreslagit en särskild arvodesavlönad person tillsättes för att leda arbetet och svara för dess behöriga gång.

I anslutning till det ovan anförda vilja fullmäktige ytterligare framhålla följande.

Utredningsmannen har ansett, att det icke kan ifrågakomma att nu övergå till mekanisk upptagning av debatterna men förordar dock, att ytterligare försök göras med sådan upptagning av anförandena från talarstolen i likhet med det försök, som anställdes i andra kammaren under höstsessionen 1949. För egen del finna fullmäktige denna fråga vara förtjänt av den största uppmärksamhet och förorda därför, att den mekaniska ljudupptagningsmetoden, vilken kan förväntas komma att i en nära framtid ytterligare tekniskt fulländas, prövas jämsides med den förenämnda försöksanordningen men i större omfattning än hittills. Fullmäktige ha för avsikt att, därest utskottet och riksdagen ej skulle ha något att däremot erinra, vidtaga härför erforderliga anstalter.

Det har redan nämnts, att utredningsmannens förslag icke ger anvisning om särskilda åtgärder för debattprotokollens utgivning under tiden från mitten av maj månad till vårsessionens slut. Enligt fullmäktiges mening skulle det vara av särskilt intresse att få fram snabba debattprotokoll för just vårsessionens slutskede, då ett flertal stora riksdagsfrågor bruka behandlas. Den fortsatta utredningen bör därför inrikta sig bl. a. på att undersöka möjligheterna att övervinna de svårigheter, som härvid otvivelaktigt skulle möta, exempelvis genom en ytterligare avkortning av stenografpassens längd, möjligen i förening med införande av enmanspass. För en fortsatt snabb utgivning av debattrycket efter den 15 maj torde även erfordras särskild överenskommelse med de berörda tryckerierna.

Riksgäldsfullmäktige ha hemställt, att bankoutskottet måtte föreslå riksdagen uppdraga åt fullmäktige att vidtaga erforderliga anordningar för utgivning under 1951 års riksdag av tryckta debattprotokoll i huvudsaklig överensstämmelse med de av fullmäktige förordade riktlinjerna ävensom bemyndiga fullmäktige att för ändamålet taga i anspråk ett belopp av förslagsvis 85 000 kronor av det under huvudtiteln Riksdagen och dess verk m. m. uppförda förslagsanslaget till kostnader för riksdagstrycket.

I särskilda skrivelser till bankoutskottet ha *Sveriges vänsterpressför- enings förtroenderåd* och *Bondeförbundets pressförening* framhållit det stora intresse, som inom föreningarna råder, för att frågan om en snab- bare publicering av riksdagsprotokollen löses på ett tillfredsställande sätt.

Utskottet. Spörsmålet om en snabbare publicering av riksdagens protokoll har vid tidigare tillfällen behandlats av riksdagen, men de överväganden som därvid gjorts ha hittills icke lett till några mera genomgripande åtgärder. Det intresse, som i den offentliga debatten ägnats frågan, har emellertid framträtt icke minst från riksdagens sida. Senast under vår-sessionen i år uttryckte bankoutskottet i sitt förenämnda, av riksdagen godkända utlåtande nr 17 den förhoppningen, att anordningar skulle kunna träffas, varigenom denna för den politiska diskussionen så viktiga fråga skulle trots de tekniska svårigheter, som onekligen föreläge, kunna inom en nära framtid lösas på ett tillfredsställande sätt.

Den utredning, som på uppdrag av 1947 års riksdag nu kommit till stånd genom riksgäldsfullmäktiges försorg och vars resultat redovisats i utredningsmannens vid detta utlåtande fogade promemoria, har utmynnat i ett förslag, vilket innebär att med början under 1951 års riksdag av riksgäldsfullmäktige skulle försöksvis, jämte kamrarnas definitiva protokoll, utgivas särskilda tryckta debattprotokoll, innehållande ledamöternas anföranden vid riksdagens sammanträden. I förslaget har åsyftats, att ifrågasatt preliminära debattprotokoll skulle utkomma av trycket, beträffande förmiddagsplena senast under aftonen följande dag och beträffande kvällsplena under andra dagen efter sådant plenum.

Det betonas emellertid av såväl utredningsmannen som riksgäldsfullmäktige, att det framlagda förslaget icke utgör en definitiv lösning av förevarande fråga utan att det endast rör sig om ett försök. Den föreslagna anordningen har vidare en begränsad räckvidd, i det att försöken under nästa års riksdag skulle börja först efter remissdebatten, varjämte det framhålles såsom ovisst, huruvida utgivningstakten för de ifrågasatta debattprotokollen kan hållas jämväl beträffande riksdagens stora plena i mitten och slutet av maj.

Utskottet har under sin granskning av förslaget kommit till den uppfattningen, att med den begränsning förslaget har och de osäkerhetsmoment, som äro förknippade med detsamma, det förefaller föga sannolikt, att den föreslagna anordningen ens som ett provisorium skulle bli tillfredsställande. I denna sin uppfattning har utskottet styrkts hl. a. därav, att en viss tveksamhet gjort sig gällande i fråga om såväl stenografernas som tryckeriernas möjligheter att hålla de i förslaget åsyftade tiderna.

Utredningsmannen har i sin promemoria uttalat tvivel på möjligheterna att genom tekniska anordningar med tillfredsställande resultat upptaga kammardebatterna och att på denna väg komma närmare en lösning av protokollsfrågan. Utskottet har emellertid den uppfattningen, att inom området för teknisk upptagning och återgivning av muntliga anföranden, särskilt med hänsyn till den snabba utveckling som skett och alljämt sker på detta område, sådana hjälpmedel måhända snart nog komma att finnas tillgängliga, att utskrivningen av debattprotokollen skall till största delen

kunna grundas enbart på dem. I varje fall torde denna upptagningsmetod, såsom också riksgäldsfullmäktige funnit önskvärt, böra ytterligare prövas och i en större omfattning än hittills.

På grund av vad sålunda anförts anser utskottet för sin del, att de kostnader, minst 85 000 kronor, som den föreslagna försöksanordningen skulle medföra, äro för stora i förhållande till de resultat, som kunna förväntas av densamma. Utskottet är därför icke berett tillstyrka, att det föreliggande förslaget genomföres. Emellertid anser utskottet alltjämt, att spörsmålet om en snabbare publicering av riksdagsprotokollen är av sådan vikt, att det utan onödig tidsutdräkt bringas till sin lösning. Utskottet förordar därför, att frågan i omedelbar anslutning till den nu verkställda utredningen blir föremål för fortsatta undersökningar genom riksgäldsfullmäktiges försorg.

I förevarande sammanhang vill utskottet slutligen understryka vikten av att förefintliga möjligheter att snabbare än vad nu är fallet få kamrarnas definitiva protokoll utgivna av trycket omsorgsfullt tillvaratagas.

Åberopande det anförda får utskottet hemställa,

att riksdagen, i anledning av fullmäktiges i riksgäldskontoret förevarande framställning, må uppdraga åt fullmäktige att, med beaktande av vad utskottet ovan anført, föranstalta om fortsatt utredning av frågan om snabbare publicering av riksdagens protokoll.

Stockholm den 30 november 1950.

På bankoutskottets vägnar:

K. G. EWERLÖF.

Närvarande:

från första kammaren: herrar Ewerlöf, Sundvik, Petersson i Karlskrona, Nordenson, Johannesson, Persson i Vinslöv och Boo;

från andra kammaren: herrar Andersson i Munkaljungby, Fröderberg, Nilsson i Landskrona, Persson i Norrby, Schmidt, Sköldin, fru Eriksson i Stockholm och herr Edström.

Bilaga.

PM

ang. en snabbare publicering av riksdagens protokoll.

Efter förslag av 1945 års statsrevisorer beslöt 1946 års riksdag med bifall till hemställan av bankoutskottet i utlåtande nr 5 att uppdraga åt fullmäktige i riksgäldskontoret att låta utreda frågan om en rationalisering av riksdagstrycket. Med anledning härav tillsatte fullmäktige en kommitté, »1946 års kommitté för riksdagstrycket», som i april 1947 till fullmäktige avgav »Betänkande med förslag till rationalisering av riksdagstrycket». Betänkandet finnes såsom bilaga fogat till 1947 års bankoutskotts utlåtande nr 44.

Kommittén hade bl. a. upptagit till behandling frågan om en snabbare publicering av riksdagens protokoll och uttalade i denna fråga att den fann att förutsättningar för ett snabbare tillhandahållande av riksdagens protokoll icke för det dåvarande förelåge. Med hänsyn till det intresse, som otvivelaktigt förefunnes för saken, borde dock frågan ägnas fortsatt uppmärksamhet.

I sitt ovannämnda utlåtande nr 44 över kommitténs betänkande framhöll 1947 års bankoutskott rörande ifrågavarande spørsmål, att det vore av betydelse för den politiska diskussionen, att debatterna i riksdagens kamrar med minsta möjliga tidsutdräkt bleve i tryck tillgängliga för pressen. Den tidigare inom riksdagen företrädda uppfattningen, att yttranden icke finge i ojusterat skick utlämnas, fann utskottet icke hållbar, icke minst med hänsyn till att pressreferaten icke sällan av olika anledningar gäve en skev bild av vad som verkligen förekommit. Ett utlämnande av på stenogrammen grundade utskrifter syntes därför icke behöva möta större betänkligheter. Från denna utgångspunkt fann utskottet det önskvärt, att ett snabbare tillhandahållande av debattinläggen gjordes till föremål för fortsatta överväganden från riksgäldsfullmäktiges sida. På utskottets hemställan beslöt också 1947 års riksdag att uppdraga åt riksgäldsfullmäktige att undersöka möjligheterna att ernå en snabbare publicering av riksdagens protokoll.

Förevarande fråga har med anledning av nu nämnda uppdrag vid ett flertal tillfällen varit föremål för överläggning inom riksgäldsfullmäktige, senast vid sammankomsten den 20 oktober 1949. Härvid förelåg en av mig utarbetad promemoria, i vilken föreslogs att man skulle närmare utreda frågan om att publicera ett *preliminärt debattprotokoll*, som skulle föreligga i tryck 4 å 5 dagar efter plenum med långa debatter. För det definitiva protokollets tryckning föreslogs ingen ändring av nu gällande regler.

Av fullmäktiges överläggning framgick att fullmäktige ansåge, att en undersökning borde göras angående möjligheterna att publicera ett preliminärt debattprotokoll men att den i promemorian förslagsvis angivna tiden av 4—5 dagar för att få fram ett dylikt protokoll vore alltför lång. För att det preliminära protokollet skulle få något egentligt värde borde det enligt fullmäktiges mening utkomma betydligt tidigare, om möjligt dagen efter debattdagen. För att möjliggöra detta syntes det bli nödvändigt, att stenografernas utskrifter sändes direkt till tryckeriet för sättning samt att ledamöternas justering finge ske först i det tryckta preliminära protokollet.

Fullmäktige uppdrogo åt riksgäldsdirektören att i samråd med sekreterarna i riksdagens kamrar och representanter för riksdagsstenograferna samt eventuellt vederbörande tryckerier verkställa en undersökning, huruvida ett preliminärt debattprotokoll vore möjligt att åstadkomma under nu angivna förutsättningar, och i så fall jämväl utreda de ökade kostnader, som härvid kunde uppkomma.

Med anledning härav höllos under hösten 1949 två sammanträden, vid vilka närvaro — förutom representanter för riksgäldskontoret — sekreterarna i riksdagens kamrar, representanter för förste stenograferna och stenograferna samt chefen för riksdagens ekonomibyrå. Utredningsarbetet har därefter, jämte vissa försök i kamrarna, som nedan skola närmare beröras, bedrivits så, att jag haft upprepade överläggningar med sekreterarna i kamrarna samt med stenograferna, huvudsakligen med förste stenograferna i första, respektive andra kammaren E. Elfner och A. Michal. I stor utsträckning har jag härvid biträtts av ekonomibyråns chef, som dessutom vid nedan angivna försök fört förhandlingarna med respektive tryckerier.

Med herrar talmäns medgivande ha följande försök anställts i kamrarna.

Den 7 december 1949 kl. 11 fm.—1 em. skedde i andra kammaren medelst diktafon upptagning av de anföranden, som under denna tid höllos från talarstolen och som sammanlagt upptogo en tid av ½ timme. Utskrivning å skrivmaskin vidtog därefter omedelbart. Utskrifterna förelågo färdiga kl. 4 em. De blevo ej publicerade eller tryckta.

Den 1 mars 1950 gjordes i första kammaren under plenum, som varade kl. 11 fm.—2.14 em., ett försök med snabbare tryckning av debattprotokollet. För stenograferna, som eljest i denna kammare hava, för varje stenografpar, ett »pass» (inställetid) av en timme, hade passet förkortats till 15 min., varefter arbetet med redigering och utskrivning av stenogrammet omedelbart vidtog. Härvid anlätades för tillfället anställda maskinskrivningsbiträden, som efter stenografernas diktamen utskrevo stenogrammen. Utskrifterna granskades därefter av vederbörande förste stenograf och sändes sedan till tryckeriet för sättning. Trycket, 28 sidor, utdelades i kamrarna följande förmiddag.

Den 19 april 1950 kl. 11 fm.—1.15 em. utfördes ett liknande försök i andra kammaren. Även här omfattade stenografpassen, som eljest i denna

kammare äro 45 minuter, en tid av 15 minuter. Trycket, 21 sidor, delades i kamrarna följande förmiddag.

Den 26 april 1950 kl. 11 fm.—plenums slut kl. 5.27 em. gjordes ett nytt försök i första kammaren. Passens längd för stenograferna hade nu förlängts till en halv timme. Trycket, 56 sidor, utdelades i kamrarna kl. 5 em. följande dag.

De sålunda tryckta debattprotokollen, som även innehöllo en av vederbörande förste stenograf utarbetad, kortfattad uppgift om kammarens beslut, voro försedda med följande upplysning: »Nedanstående protokoll utgör ett led i försöken med snabbare tryckning av riksdagsprotokollen. Publicering sker först efter det att tillfälle beretts till justering i vanlig ordning.»

I överensstämmelse med innehållet i nu anförda upplysning förekom icke någon distribution av protokollen annat än till riksdagens ledamöter. Saken kom emellertid till pressens kännedom och flera tidningar uttryckte sitt stora intresse för försöken.

Den uppsatta texten till det preliminära protokollet kom sedan efter korrigering och ombrytning till användning för det definitiva protokollet.

Stenografarbetets ordnande.

Enligt riksdagsstadgan § 5 skola yttranden, som ledamöter vid kammares sammanträde avgiva, såvitt ske kan, ordagrant upptecknas och sist tredje dagen därefter kl. 10 förmiddagen avlämnas i kammarens kansli, där de till andra söckendagen därefter kl. 12 middagen böra finnas tillgängliga för genomläsning. Justering av protokollet skall ske å femte söckendagen efter den dag, då sammanträde hållits, eller, om sammanträde icke förekommer å femte dagen, vid nästa därefter inträffande sammanträde.

I första kammaren äro anställda 3 förste stenografer och 10 stenografer. I andra kammaren är motsvarande antal 4 resp. 14. I vardera kammaren tjänstgöra samtidigt en förste stenograf och två stenografer, de två senare bildande ett »lag». I första kammaren har man alltså 5 lag, i andra kammaren 7. Passets längd är, för stenograferna i första kammaren 1 timme och i andra kammaren 45 minuter. Förste stenografernas pass äro i allmänhet dubbelt så långa som stenografernas.

Stenografpassen äro i svenska riksdagen avsevärt längre än i andra parlament. Enligt uppgifter hämtade från 1936 års stenografkommittés betänkande (bil. 1 till sammansatta konstitutions- och bankoutskottets utlåtande nr 1 vid 1937 års riksdag) voro motsvarande tider i Frankrike 3 min. — numera 2 min. —, i Holland och Belgien 5 min., i Storbritannien 5—15 min., i Finland 7½ min. samt i Danmark och Norge 15 min. I Amerikas förenta staters parlament liksom i Kanadas äro passens längd 10 min.

Den långa passtiden i svenska riksdagen sammanhänger med våra riksdagsstenografers anställningsförhållanden. Flertalet stenografer hava annan

anställning. Arbetet såsom riksdagsstenografer är för dem en bisyssla. Bortsett från den mer betungande tiden de två sista veckorna i maj, torde de nu kunna utföra sitt arbete åt riksdagen utan att det mer nämnvärt inkräktar på deras förvärvsarbete i övrigt. Under vårsessionen i år förekom, bortsett från remissdebatten, icke något längre plenum förrän den 22 februari. De plena, som höllos före nämnda datum, pågingo med något undantag icke mer än en halv timme. För så gott som alla plena fram till nu nämnda tidpunkt behövde därför endast ett lag tagas i anspråk för varje plenum.

Från och med den 22 februari började de långa onsdagsplena. Därmed vidtog den regelbundna onsdagstjänstgöringen för stenograferna. Varje lag hade då i regel åtminstone ett pass, några hade två. Passens längd gör emellertid att det i första kammaren förflyter fyra timmar till nästa inställelse, om plenum skulle pågå så länge. För andra kammaren är motsvarande tid $4\frac{1}{2}$ timmar. Stenografen hinner därför mellan passen ägna sig åt sitt ordinarie arbete.

Från och med den 22 mars blev arbetet mer omfattande. Från nämnda datum började man även med kvällsplena, vilka i andra kammaren blevo ganska långa. I första kammaren kunde man ända till den 13 maj inskränka sig till att hålla långa plena endast på onsdagarna. I andra kammaren höllos fram till nämnda tid långa plena fyra gånger på andra veckodagar. Beträffande tiden efter den 13 maj, då flera långa plena höllos i varje vecka i båda kamrarna — det första den 17 maj — skall jag återkomma.

Till mitten av maj har det sålunda, tack vare de långa passen, i stort sett varit endast om onsdagarna, som alla lag behövt inställa sig. Varje lag kan visserligen ha haft mer än ett pass varje onsdag, men mellan passen har alltid förflytit 4 resp. $4\frac{1}{2}$ timmar.

För stenogrammens utarbetande till vanlig skrift gäller i svenska riksdagen, att stenograferna skola senast på andra dagens morgon efter plenum lämna sina utskrifter till förste stenografen, som sedan har ett dygn på sig för granskning, innan utskriften skall lämnas till kammarens kansli. (För t. ex. ett onsdagsplenum skola stenograferna sålunda senast fredag morgon till förste stenografen avlämna sina utskrifter.) I andra parlament torde vara regel, att stenogrammet omedelbart efter passets slut överföres till vanlig skrift. Detta senare förfarande anses vara det för stenografarbetet mest lämpliga. För åtskilliga av våra stenografer är det, som redan antytts, inte möjligt att bearbeta stenogrammen annat än på tid, som icke kolliderar med deras arbete i övrigt.

Det första villkoret för att kunna åstadkomma en snabbare publicering av riksdagens protokoll är att stenografpassen förkortas och att stenogrammen regelmässigt utskrivas omedelbart efter passets slut.

Den tid, som erfordras för anförendenas utskrivning, skiftar i hög grad efter förhållandena i de särskilda fallen. För utdiktering och genomläsning av utskrifterna behövs omkring fyra gånger så lång tid som själva stenograferingstiden. För kollationering och redigering krävs i gynnsamma fall något kortare, i andra fall åter betydligt längre tid än för utdikteringen. Med kortare passtider, då stenografen i varje särskilt fall har att utföra ett mindre arbetskvantum, torde det bli möjligt att genom ökad arbetsintensitet pressa ned tiden för kollationering och redigering.

Med den sammansättning, stenografkåren har vid vår riksdag, av personer, som ha anställning även å annat håll, har det av ingående diskussioner i denna fråga med stenograferna framgått, att flertalet icke torde kunna åtaga sig en tjänstgöring med pass om 15 minuter — vilket är den längsta tiden för passen i andra parlament — och omedelbar utskrivning av stenogrammen. En sådan tjänstgöring skulle nämligen innebära att stenograferna under längre förmiddagsplena bleve bundna i riksdagshuset hela dagen.

Efter diskussion av åtskilliga olika förslag till frågans lösning har jag stannat vid följande förslag, som stenograferna, med undantag för en eller annan, torde kunna gå med på.

Förslag.

Passens längd blir i båda kamrarna en halv timme för stenografparen och lämpligen 1½ timme för förste stenograferna. Vid förmiddagsplena kvarstanna stenograferna efter det *första* passets (för varje lag) slut i riksdagshuset för stenogrammens utskrift. Stenogrammen från eventuellt ytterligare pass under förmiddagsplenium få stenograferna bearbeta på för dem lämplig tid, dock så att utskrifterna äro färdiga att senast kl. 7 fm. följande dag lämnas till riksdagens tryckeriexpedition. Vad kvällsplena beträffar lämnas för varje lag det första passets utskrift till tryckeriexpeditionen senast kl. 12 följande dag. Utskrifter från eventuellt senare pass under kvällsplenum lämnas till tryckeriexpeditionen senast på andra dagens morgon kl. 7 fm. För t. ex. en onsdags kvällsplenum skulle sålunda de sista utskrifterna lämnas till tryckeriet fredag morgon.

För varje ärende, i vilket debatt förekommit, skola förste stenograferna lämna en kortfattad uppgift om kammarens beslut.

Utskrifterna, i allmänhet dock endast för varje stenograflags första pass under förmiddagsplenium, verkställas efter stenografernas diktamen av särskild maskinskrivningspersonal. Utskrifter för övriga pass ombesörjas av stenograferna.

Denna arbetsgång skulle under vårsessionen gälla för tiden t. o. m. den 15 maj och hela tiden under en eventuell höstsession.

För första kammaren innebär nu anförda förslag, att utskrifter avseende debatten t. o. m. kl. 1.30 em. skulle under dagen lämnas till tryckeriet för

sättning. För andra kammaren skulle debattprotokollen till och med kl. 2.30 em. under dagen lämnas till sättning. Trycken för dessa pass torde föreligga färdiga vid 12-tiden följande dag, under förutsättning att debatterna icke fortsätta efter kl. 1.30 resp. 2.30 em. För debatter under förmiddagsplenium efter nämnda tider torde man kunna räkna med att trycken skulle vara färdiga under aftonen följande dag. För kvällsplena torde man icke kunna få några tryck förrän under andra dagen efter plenium, för ett onsdagsplenium således under fredagen.

Trycket för ett förmiddagsplenium skulle publiceras särskilt för sig, således utan inväntande av att trycket för ett eventuellt kvällsplenium bleve färdigt.

Längre än till nu anförda förslag torde man för närvarande icke kunna komma. För en omedelbar utskrift efter varje pass skulle fordras att riksdagen hade en stenografkår, som kunde ägna sig uteslutande åt stenografarbetet under plenidagar. En dylik stenografkår går det emellertid icke att omedelbart få till stånd. Antalet stenografer, som skulle kunna ägna sig åt och som äro lämpliga för detta mycket kvalificerade arbete, är alltför litet här i landet.

Frågan om en snabbare publicering av riksdagens protokoll är emellertid inte endast en stenografråga utan även en *tryckerifråga*. Våra tryckerier ha icke en sådan kapacitet att de regelbundet kunna åtaga sig att trycka ett debattprotokoll till ett förmiddagsplenium, som pågått 5 à 6 timmar, (vilket resulterar i ett protokoll på 50 à 60 sidor) och följaktligen än mindre ett debattprotokoll för ett kvällsplenium, på så kort tid att protokollet, såsom förekommer i vissa främmande parlament, föreligger färdigt följande dags morgon. Härför lära saknas både arbetskraft och material. Det skulle för övrigt kräva så mycket nattarbete att kostnaderna bleve mycket avsevärda.

När saken ligger så till med tryckerierna, saknas anledning att försöka få stenograferna att prestera mer än vad det här anförda förslaget innebär.

Såsom ovan nämnts avser förslaget, vad gäller vårsessionen, endast tiden t. o. m. den 15 maj. Med den forcering av riksdagsarbetet, som brukar inträda efter nämnda dag, blir det, i varje fall för tryckerierna, omöjligt att färdigställa debattprotokollen till tid, som här föreslagits skulle gälla t. o. m. den 15 maj. För tiden därefter får man räkna med en viss försening. Efter den 15 maj kan man därför även för stenograferna tänka sig en annan arbetsgång än den ovan föreslagna.

Mekanisk upptagning.

Såsom förut nämnts, gjordes under höstsessionen 1949 i andra kammaren ett försök med mekanisk upptagning av anföranden.

Anförandena höllos från talarstolen och under i övrigt gynnsamma om-

ständigheter — det var fråga om kanske förberedda inledningsanföranden, således ej repliker, av ledamöter, som talade relativt långsamt och distinkt. Utskrifterna företedde dock en del bristfälligheter. Sålunda förekommo hörfel (såsom t. ex. »försök» i stället för »besök», »sociala» i stället för »kommunala», »reduceringsarbete» i stället för »restaureringsarbete» o. s. v.). Dessutom förekommo »luckor»; sålunda hade t. ex. första meningen i ett anförande helt och hållet fallit bort. Några meningar gingo formellt icke heller ihop.

Enligt uppgift lär ofta nog redigeringen av på dylikt sätt upptagna anföranden vara mycket besvärlig. För detta arbete fordras kvalificerade personer, och man får räkna med att den första utskriften efter redigeringen måste skrivas om.

Man får också räkna med att vid mekanisk upptagning ändock en stenograf måste vara närvarande. Avbrott i den mekaniska upptagningen kan nämligen uppstå av olika tekniska skäl. Det anses lämpligt att den person, som skall redigera det på mekanisk väg upptagna, är närvarande och åhör anförandet och helst själv kan stenografera det. Med hänsyn därtill synes det lämpligt att dylik redigering skulle utföras av resp. stenografer.

Frånsett vad här anförts är det åtminstone för närvarande inte möjligt att övergå till enbart mekanisk upptagning i riksdagen, så länge anföranden hållas från resp. talares plats i kammaren. Synnerligen vidlyftiga tekniska arrangemang ha diskuterats med sakkunniga för en upptagning vid bänkplatserna. Någon tillfredsställande lösning av frågan har dock hittills icke kunnat ernås.

Av ovan anförda skäl kan det icke ifrågakomma att nu övergå till mekanisk upptagning av anförandena. Det är för övrigt att märka att man, såvitt är bekant, icke i något främmande parlament övergått till mekanisk upptagning av diskussionerna. Ytterligare försök kunde dock göras med mekanisk upptagning av anföranden från talarstolen.

Justering.

I samband med det mig lämnade utredningsuppdraget uttalade, såsom i det föregående omnämnts, riksgäldsfullmäktige, att det syntes bli nödvändigt, att stenografernas protokoll sändes direkt till tryckeriet för sättning samt att ledamöternas justering finge ske först i efterhand. Såsom framgår av det å s. 1 i det föregående här anförda yttrandet av 1947 års bankoutskott, ansåg även utskottet att anförandena kunde tryckas utan föregående justering.

Frågan om en snabbare publicering av debattprotokollen är beroende av justeringsfrågan. Skola de kunna publiceras dagen efter debatten, blir justering av dessa protokoll under de former, som nu gälla enligt 5 § i riksdagsstadgan, icke möjlig att tillämpa.

Vid diskussionen av denna fråga har emellertid ifrågasatts att möjlighet skulle beredas resp. talare att under en halvtimme, efter det att utskriften av stenogrammet förelåge färdig, granska densamma i resp. kammars justeringsrum. En sådan anordning prövades i viss utsträckning i första kammaren under de ovan beskrivna försöken och en del ledamöter begagnade sig av möjligheten till granskning.

Frågan om justeringen torde för övrigt i viss mån komma att sammanhånga med frågan under vilka former debattprotokollet skall publiceras. Till detta skall jag återkomma längre fram.

Kostnaderna.

För den här diskuterade anordningen med debattprotokoll uppstå vissa extra kostnader. Dessa äro huvudsakligen kostnaderna för utskrivningen av stenogrammen till vanlig skrift och tryckningskostnaderna.

Utskrivningen av stenogrammen för varje stenograflags första pass under förmiddagsplenum skulle, som nämnt, ske på så sätt att stenograferna dikterade sina stenogram för särskild maskinskrivningspersonal. Kostnaden för denna är icke möjlig att med säkerhet beräkna utan någon tids erfarenhet. En viss ledning har man dock av de förut omnämnda försöken, som under den gångna vårsessionen gjordes i kamrarna. På grund härav beräknas kostnaden för helt riksdagsår till 10 000 kr.

På grundval av de försök, som under vårsessionen i år gjordes med protokoll av här ifrågavarande slag, har man kommit till följande beräkning av tryckningskostnaderna.

Kostnad per ark i 1 000 ex.

Tryckning	kr.	82:—
Häftning	»	24:—
Papper	»	22:—
Korrigering och ombrytning	»	120:—

Summa kr. 248:—

I kalkylen ha icke medtagits kostnaderna för sättning, när den för det preliminära protokollet uppsatta texten kommer till användning även för det sedermera tryckta, definitiva protokollet.

I riksdagens protokoll upptaga debatterna, således exklusive den s. k. stommen, per exemplar för 1950 års vårsession i första kammaren 93 tryckark och i andra kammaren 138 ark eller sammanlagt 231 tryckark. För höstsessionen 1949 äro motsvarande siffror 22 och 38 ark eller sammanlagt 60 tryckark. Med nämnda arkantal och med en upplaga av 1 000 ex. bli tryckningskostnaderna för debattprotokollen under vårsessionen 57 288 kr. och under höstsessionen 14 880 kr. eller tillhoppa i avrundat tal per år 72 000 kr.

De extra kostnaderna för debattprotokollet beräknas alltså, inklusive visst arvode, som längre fram (sid. 12) skall närmare beröras, till

maskinskrivningskostnader	kr. 10 000: —
tryckningskostnader för 1 000 ex.	» 72 000: —
arvode	» 3 000: —
	<hr/>
	Summa kr. 85 000: —

Debattprotokollen skola i likhet med kamrarnas nuvarande protokoll försäljas till allmänheten. För innevarande år är antalet abonnenter å riksdagens protokoll för första kammaren 371 och för andra kammaren 513. Försäljningspriset är 10 kr. för vardera kammarens protokoll. Då debattprotokollen komma att få ett något mindre sidantal än de vanliga protokollen — stommen kommer ju icke att ingå i debattprotokollen — torde de böra åsättas ett något lägre pris, förslagsvis 8 kr.

De ovan beräknade kostnaderna för debattprotokollen kunde minskas med det belopp, som kan beräknas inflyta för protokollens försäljning. Å andra sidan torde man få räkna med att den försålda upplagan av de vanliga protokollen och därmed inkomsterna för dessa kommer att minska.

I syfte att söka nedbringa kostnaderna har jag undersökt, om de kunde avsevärt minskas genom att debattprotokollen framställdes medelst stencilering i stället för tryckning.

För en vårsession av 1950 års omfattning har sålunda gjorts en beräkning, vad det skulle kosta att skriva ut debattprotokollen å stencil. Man har därvid kommit till en kostnad av 44 000 kr.

Enligt det föregående skulle tryckningskostnaderna för det särskilda debattprotokollet för en vårsession av 1950 års omfattning uppgå till i runt tal 57 000 kr. Med stencilering skulle alltså uppstå en besparing av 13 000 kr. Medräknas även höstsessionen skulle besparingen per år bli omkring 16 000 kr.

Besparingen synes icke vara av den storleksordning att man bör tänka sig en stencilering i stället för tryckning. De tryckta exemplaren bliva ur alla synpunkter mer tilltalande vid användandet än de stencilerade exemplaren. Med hänsyn till de lokala förhållandena i riksdagshuset skulle arbetet med stencileringen komma att ställa sig synnerligen besvärligt. Det torde vidare bliva mycket svårt att få kompetent arbetskraft för stencilskrivningen.

Ökning av stenografkåren.

Av stenograferna i första kammaren har framhållits att med den arbetsordning, som här i det föregående föreslagits för stenograferna, arbetet skulle bli särskilt betungande för stenograferna i nämnda kammare. Då i

första kammaren finnas endast fem stenograflag och tre förste stenografer, skulle med den nya arbetsgången endast två timmar komma att förflyta mellan varje pass för stenograferna och tre timmar mellan varje pass för förste stenograferna. Stora svårigheter komme därigenom att föreligga att medhinna arbetet före nästa pass. Med en halv timmes pass komme vidare vissa eller eventuellt alla stenograflag i första kammaren att vid förmiddagsplena eller kvällsplena om mer än fem timmar åläggas minst tre pass per plenum. I andra kammaren skulle ett förmiddags- eller kvällsplenum pågå mer än sju timmar för att något lag skulle behöva inställa sig för tredje gången.

Ser man på arbetsbördan i sin helhet för stenograferna i de olika kamrarna, synes emellertid, även med erkännande av berörda svårigheter för första kammarens stenografer, antalet stenografer i kamrarna vara väl avvägt, och med hänsyn till att enligt förslaget endast första passet skulle behöva skrivas ut omedelbart, synes önskemålet om ytterligare ett stenografpar och en förste stenograf i första kammaren böra få bli föremål för förnyat övervägande, sedan erfarenhet vunnits av ett tillämpande av den nya arbetsordningen och särskilt om en övergång till direkt utskrivning även av anföranden, som hållas efter klockan 13.30, skulle bli aktuell.

Från stenografhåll har uttalats att det, eftersom vid förslagets genomförande möjligheterna att erhålla vikarie inom stenografkåren skulle minskas, vore önskvärt att åtgärder vidtoges för att såsom reserver för de i riksdagen tjänstgörande stenograferna anställdes några stenografer, som avlagt godkänt prov för antagning till riksdagsstenograf, förslagsvis tre stycken. Reservstenograf skulle uppbära ett årsarvode av förslagsvis 1 000 kr. och vara skyldig att vid förfall för de ordinarie stenograferna tjänstgöra för dem. Arvodet skulle utgå, oavsett om vederbörande inkallades till tjänstgöring eller icke. Vid tjänstgöring skulle dessutom utgå särskild ersättning, som skulle bestridas av den stenograf, som på grund av förfall vore förhindrad tjänstgöra.

Ehuru nu anförda fråga icke direkt sammanhänger med här behandlade ämne, har jag velat omnämna den. Med hänsyn till den ringa kostnaden och angelägenheten av att ha tillgång till kompetenta stenografer kunde det vara lämpligt att försöksvis ett anslag av 3 000 kr. per år beviljades för nu berörda ändamål.

Lokalfrågan.

Under de tre i det föregående här omnämnda försök, som under den nu gångna vårsessionen gjordes i riksdagen med ett snabbare färdigställande av debattprotokollen, disponerade stenograferna för diktamen av steno-

grammen och redigering av utskrifterna de eljest för riksdagens ledamöter upplåtna rummen i entresolvåningen åt Riksgatan, vilka för övrigt ursprungligen varit avsedda som och använts som stenografrum. Med hänsyn till att det med den här ifrågasatta nya arbetsordningen är angeläget att stenograferna utan onödig tidsutdräkt omedelbart få tillfälle att börja med överföringen av stenogrammen till vanlig skrift och med dennas redigering, vore högst önskvärt att stenograferna finge använda några av nu nämnda rum. De ha genom sin närbelägenhet till plenisalarna visat sig synnerligen lämpliga. De eljest av stenograferna använda rummen i jordvåningen ligga långt från plenisalarna. För stenograferna skulle det därför betyda en icke obetydlig tidsvinst, om de finge disponera några rum i entresolvåningen, förslagsvis fyra à fem rum å vardera kammarsidan.

De nu för stenograferna använda rummen i jordvåningen kunde upplåtas för annat ändamål.

Förslagets genomförande.

Därest här behandlade förslag till en snabbare publicering skulle anses höra komma till utförande, synes detta till en början böra betraktas endast såsom ett försök. Med hänsyn härtill föreslås följande.

Riksdagen uppdrager åt riksgäldsfullmäktige att försöksvis med början under år 1951 låta till trycket befordra de stenografiska uppteckningarna av debatterna i kamrarna under vår- och höstsessionerna nämnda år, varvid i samband med debatterna lämnas en, av förste stenograferna utarbetad, kortfattad uppgift om kamrarnas beslut. Tryckalstret benämnes *Riksdagsdebatterna, på uppdrag av riksdagen utgivna av fullmäktige i riksgäldskontoret*. För fullgörande av uppdraget skola fullmäktige samråda med riksdagens talmän.

»Riksdagsdebatterna» tryckes i två serier, en för första och en för andra kammaren. Serierna försäljas var för sig till pris, som av fullmäktige bestämmes.

I varje nummer av publikationerna skall å första sidan finnas angivet att publikationen är ett preliminärt referat av riksdagsförhandlingarna, varför reservation göres för eventuella missförstånd eller tryckfel, samt att den definitiva avfattningen av ledamöternas anföranden och av besluten kommer att publiceras på vanligt sätt i riksdagens tryckta protokoll.

Den nu föreslagna anordningen innebär att riksdagen under försökstiden icke skulle hava någon direkt befattning med publicerandet av debattprotokollen. Med en sådan anordning torde man lättare komma förbi vissa formella svårigheter. Någon ändring av de nu gällande bestämmelserna i 5 § av

riksdagsstadgan torde sålunda icke behövas, då publikationerna ju icke skulle utgöra protokoll i egentlig bemärkelse.

Det är vidare möjligt att man med den här föreslagna upplysningen att publikationerna utgöra »ett preliminärt referat» etc. skulle lättare komma över eventuella svårigheter i fråga om ledamöternas justering av anförandena. I den danska riksdagens »Fortryk» av tingens förhandlingar, vilket tryckalster utkommer dagen efter förhandlingarna, finnes följande upplysning: »Indholdet av nærværende hæfte er *fortryk*, og medlemmerne tager ethvert forbehold overfor eventuelle missforståelser eller trykfejl i samme.»

För fullmäktiges fullgörande av uppdraget erfordras en nära kontakt med riksdagsstenograferna. Då dessa icke tillhöra den under fullmäktige sorterande personalen, har i förslaget angivits att fullmäktige skola för uppdragets fullgörande samråda med riksdagens talmän. Maskinskrivningspersonalen torde böra sortera under riksdagens ekonomibyrå. Åt denna torde även böra uppdragas bestyret i övrigt med publikationernas utgivande.

Då utgivandet av debattprotokollen på sätt här föreslagits är en helt ny uppgift, kan ifrågasättas, huruvida det icke vore lämpligt att tillsätta en särskild person med uppdrag att leda arbetet och bära ansvaret för dess behöriga gång. Denne skulle hålla kontakten med stenograferna, ordna arbetet för maskinskrivningspersonalen och i samråd med tryckeriexpeditionen följa gången av tryckeriernas arbete. En sådan kontinuerlig ledning av arbetet synes i hög grad önskvärd med hänsyn till angelägenheten av att det bedrivs med nödig skyndsamhet och på ett, ej minst ur kostnadssynpunkt, lämpligt sätt. Arvodet för nämnda uppdrag har beräknats till 3 000 kr. för riksdagsår.

För det första försöksåret vore önskvärdt att betalda abonnemang icke mottoges å debattprotokollen. De borde i en begränsad upplaga, förslagsvis 1 000 ex., förutom till riksdagens ledamöter, statsdepartementen och de centrala ämbetsverken, utdelas kostnadsfritt till intresserade, i första hand till dagspressen. En sådan anordning motiveras av följande.

Den organisationsapparat, som fordras för debattprotokollens publicering, bör starta med icke alltför krävande uppgifter. Man borde därför icke börja med utgivande av debattprotokoll förrän efter remissdebatten. Om så skedde, finge man börja med plena, som pläga vara ganska korta.

Utän erfarenhet från en vårsession är det vidare icke möjligt att göra några utfästelser i fråga om i vilken takt debattprotokollen för plena under den senare delen av maj kunna publiceras.

Utdelar man debattprotokollen kostnadsfritt under det första försöksåret, framträder tydligare, att det är fråga om ett försök, och man får mer fria händer.

Riksdagens protokoll och de föreslagna debattprotokollen. En jämförelse.

Under 1950 års vårsession var antalet dagar, som förflöto från plenum till dagen för utgivningen av riksdagens protokoll, i medeltal för första kammaren 16 dagar och för andra kammaren 19 dagar. Den kortaste tiden var för första kammaren 8 dagar och för andra kammaren 9 dagar. Den längsta tiden var 28 resp. 33 dagar.

Enligt föreliggande förslag skulle debattprotokollen för ett förmiddagsplenum utkomma under följande dag och för kvällsplena andra dagen efter plenum.

Under år 1949 uppgingo kostnaderna för riksdagens protokoll till följande belopp.

Arvoden till förste stenografer och stenografer	kr. 230 000
» » korrekturläsare	» 19 000
Papper	» 20 000
Tryckning och inbindning	» 131 000
	<hr/>
	Summa kr. 400 000

Om till detta belopp läggas kostnaderna i övrigt å tryckeriexpeditionen för arbetet med riksdagens protokoll samt kostnaderna för det arbete, som å kamrarnas kanslier nedlägges för protokollens utarbetande och granskning, torde man komma upp till en totalkostnad per år för protokollen av omkring 450 000 kr. Inkomsterna av försålda protokoll belöpa sig per år till i runt tal 9 000 kr.

I det föregående har det beräknats att publicerandet av särskilda debattprotokoll skulle komma att draga en kostnad av 85 000 kr. per år.

Förslagets begränsning.

Här framlagda förslag avser att få till stånd en snabbare publicering av de stenografiska uppteckningarna av debatterna. Förslaget innebär alltså icke någon fullständig lösning av frågan om en snabbare publicering av riksdagens protokoll. Dessa innehålla ju jämte de stenografiska uppteckningarna en ganska omfattande text, den s. k. stommen, huvudsakligen utgörande en redogörelse för de ärenden, som förekommit till behandling under plenum, och för de beslut, som därvid fattats.

I många utländska parlament publiceras omedelbart efter plenarsammanträdena ett preliminärt protokoll och senare det definitiva protokollet. I det preliminära protokollet synas därvid i allmänhet medtagas alla ärenden, som varit under behandling i plenum. Så är t. ex. fallet i Danmark.

Även om önskemålet om en snabbare publicering av den svenska riksdagens protokoll i främsta rummet skulle avse debatterna, vore givetvis önskvärt att protokollet kunde i sin helhet publiceras snabbare än vad för närvarande är fallet. Särskilt synes detta gälla de ärenden, där kamrarna fattat beslut beträffande utskottets utlåtanden, d. v. s. de ärenden, som i föredragningslistorna upptagas under rubriken »2 gånger bordl.». På många håll kan det vara av värde att få veta, om och när riksdagen fattat beslut i visst ärende. Med den långa tid, som för närvarande förflyter, innan protokollet utkommer, kan det ofta vara besvärligt att få uppgift om hur det förhåller sig i nu nämnda hänseende. Med den begränsning, som föreliggande förslag innebär, skulle riksdagens beslut i visst ärende komma att meddelas i det preliminära protokollet endast i sådant fall, där debatt förekommit.

Ur tryckeriteknic synpunkt vore vidare till stor fördel att det preliminära och det definitiva protokollet till uppställning och innehåll så mycket som möjligt liknade varandra. När det preliminära protokollet omfattar endast anförandena, måste dessa sedermera ombrytas av tryckeriet för stommens insättande. Förfarandet är besvärligt och tidsödande och drar stora kostnader. Såsom framgår av de i det föregående redovisade tryckningskostnaderna för det preliminära protokollet, beräknas kostnaderna för korrigering och ombrytning till 120 kr. per ark. Därest det preliminära och definitiva protokollet vore i stort sett likalydande, borde ombrytningskostnaderna och därmed de för det preliminära protokollet beräknade kostnaderna minska avsevärt.

Hur önskvärt det på grund av nu anförda skäl än kan vara att få till stånd en snabbare publicering av riksdagens protokoll i sin helhet, är dock lämpligt att tills vidare stanna vid nu anförda förslag att publicera endast de stenografiska uppteckningarna av debatterna. En utvidgning av förslaget till att omfatta även stommen, helt eller delvis, skulle innebära en komplicerad av arbetet, som det icke vore lämpligt att införa nu. Frågan om en utvidgning av det preliminära protokollet att omfatta mer än föreliggande förslag synes böra anstå tills vidare. Därest det visar sig att försöket med en snabbare publicering av debatterna utfaller tillfredsställande, torde frågan framdeles kunna upptagas till övervägande.

Sammanfattning.

Förslaget innebär följande.

Riksdagsstenografernas tjänstgöring skall i båda kamrarna i allmänhet omfatta $\frac{1}{2}$ timme för de utskrivande stenograferna och $1\frac{1}{2}$ timme för förste stenograferna. Vid förmiddagsplenum skola stenograferna efter sin första tjänstgöring under dagen omedelbart överföra stenogrammet till vanlig skrift. Därefter under förmiddagsplenum eventuellt skrivna stenogram skola

vara färdiga i utskrift och granskade av förste stenograferna senast påföljande morgon. För kvällsplena skola utskrifter lämnas under påföljande dag eller vid längre sådana plena andra dagens morgon.

För stenogrammens utskrivning skola stenograferna i viss utsträckning under förmiddagsplena biträdas av särskild maskinskrivningspersonal. Utskrifterna utläggas, efter vederbörlig granskning av förste stenograferna, i resp. kammares justeringsrum, där de $\frac{1}{2}$ timme hållas tillgängliga för eventuell granskning av talarna, och sändas därefter till tryckerierna.

För förmiddagsplena beräknas debattricket föreligga färdigt under följande dag och för kvällsplena andra dagen efter plenum.

Debattricket utgivning föreslås taga sin början under 1951 års riksdag och ombesörjas av fullmäktige i riksgäldskontoret. Trycket benämnes »Riksdagsdebatterna, på uppdrag av riksdagen utgivna av fullmäktige i riksgäldskontoret». Publikationen utgives i två serier, en för första kammaren och en för andra kammaren, och skall försäljas till pris, som av riksgäldsfullmäktige bestämmes.

Å varje nummer av publikationen skall angivas att den är ett preliminärt referat av riksdagsförhandlingarna, varför reservation göres för eventuella missförstånd eller tryckfel, och att den definitiva avfattningen av ledamöternas anföranden och av besluten kommer att publiceras på vanligt sätt i riksdagens tryckta protokoll.

Med hänsyn till de svårigheter, som kunna föreligga vid starten, då viss med arbetet sysselsatt personal ännu icke fått nödig träning, föreslås beträffande 1951 års riksdag att utgivningen av »Riksdagsdebatterna» skall taga sin början först efter remissdebatten. Under det första året, skulle därför några betalda abonnemang å publikationen icke mottagas. Denna bör då tryckas i en begränsad upplaga, som skulle, förutom till riksdagens ledamöter och vissa ämbetsverk, utdelas kostnadsfritt till intresserade, i första hand därvid till pressen. En bidragande orsak till denna anordning är också att det, utan någon erfarenhet från en vårsession, icke är möjligt att göra några utfästelser i fråga om, i vilken takt »Riksdagsdebatterna» kunna publiceras under den senare delen av maj månad, då långa plena pläga hållas flera dagar i varje vecka.

Kostnaderna för förslagets genomförande beräknas till 85 000 kr. per år.

För anställande av tre reservstenografer föreslås därjämte ett anslag av sammanlagt 3 000 kr. per år.

Stockholm den 5 oktober 1950.

F. SANDBERG.
